

SIYASAL ETİK ÜZERİNE

DR. FÜSUN KOROĞLU ÇORAPÇIOĞLU*

GİRİŞ

“E tik” sözcüğü, Yunanca “ethos” kelimesinden türemiş olup, “ahlak bilimi, töre, felsefe disiplini” anlamına gelmektedir. İnsanların birbirleriyle olan ilişkileri sırasında ortaya çıkan, ahlaki değerler ve zorunluluklar çerçevesinde doğru ile yanlış, kötü ile iyiyi ayırt eden manzumeler topluluğu olarak da tanımlanabilir. Ancak etik ve ahlak sözcükleri aynı çerçevede değerlendirilmemelidir. Ahlak, kişilere ve toplumlara göre değişiklik gösterirken, etik evrensel normlara sahip bir kavramdır. Türk Dil Kurumu yayınlarında aynı kavram, kişilerin belirli dönemlerdeki bireysel ve toplumsal davranışlarını, bu davranışların faydalarını, iyilik, kötülük gibi konuları inceleyerek törelere dayalı bir yasa geliştiren, neyin yaşama anlam kazandırdığını, neyin uğruna savaşmaya değer, hangi davranışın iyi, hangisinin kötü olduğunu konu eden bir ahlak bilimi olarak gösterilmiştir. Bunun yanı sıra etik, neyin nasıl yapılacağı konusunda normlar koyan değil, yapılması istenen eylemlere sorular soran, ahlak üzerinde düşünebilme olgusu şeklinde de ifade edilmektedir.

Devlet, belli sınırlar içinde yaşayan insan topluluğu, vatan ve egemenlik kavramları çerçevesinde toplumu idare eden, ilke ve yasa koyma yetkisine sahip kurumlar bütünü olup, bu ergi kullanmaya yetkili yönetimler aracılığı ile vatandaşın

* Eski Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı.

güvenlik, sağlık ve eğitimini sağlamakla yükümlüdür. Bu görevlerin de en doğru biçimde yerine getirilmesi de etik kurallar çerçevesinde olacaktır. Ancak birey bazında uygun görülmeyen pek çok davranış, siyaset alanında normal görülmekte ve kamu yararı kılıfı altında daha az tenkite uğramaktadır. Rekabet sonucu iktidar ergine ulaşma yolunda farklı yöntemlerin uygulanması siyasette ahlakın önemi ile ayrılmaz bir bütün olarak ortaya çıkarken, başarı açısından önemli olan ahlaken iyi ve güzel işler yapmanın yanı sıra bu işlerin talepleri yeterince karşılamasına da bağlıdır.

Siyasi iktidar, gücünü halktan alır ve yine halkın talebi doğrultusunda bu gücünü kaybedebilir. Bu durum, halkın haklarını yasal yollarla arayarak kamu düzeni-

Medyanın da siyaset konusunda vatandaş olumlu ve doğru yönde etkileyecek katkıda bulunması, düzmece ya da yalan haber ve tahriklerden sakınması, tarafsız yorum yapması, yönetimin kalitesi açısından, çok önemlidir.

ni bozmayacak şekilde davranmasının doğal sonucudur. Medyanın da siyaset konusunda vatandaş olumlu ve doğru yönde etkileyecek katkıda bulunması, düzmece ya da yalan haber ve tahriklerden sakınması, tarafsız yorum yapması, yönetimin kalitesi açısından, çok önemlidir. Çünkü kitleleri harekete geçirecek en önemli ajanlardan biri medyadır.

Yukarıdaki tanımlamalar çerçevesinde siyasal etik ya da etik siyaseti anlamak için, siyasetin doğası ile ahlaklı bir yapının doğası arasındaki ilişki ve siyasetin önceden belirlenmiş kalıplara dayalı olarak sürdürülebilirliği araştırılmalıdır.

Siyaset ile ahlak arasındaki ilişki:

Siyaseti ahlaka feda eden, görevi erdemi hayata geçirmek olan, bireye sınırlı özgürlük sunan, baskıcı ve otoriter "Platoncu" yaklaşım;

Siyasetin ahlaki değerlere bağlanarak yapılabileceğini savunan, kamu yararının bazen ahlaki kurallara işlemediğini, disiplin, akıl çerçevesinde, menfaat, fayda zarar ölçülerine dayandığını, siyasetin kendi alanına göre ilke ve kuralları olduğunu kabul eden Machiavellici yaklaşım;

Devletin varlığını sürdürebilmesi için ahlaki değerleri geliştirecek ortamı hazırlayan, ahlakı bağımsız bir değişken olarak kabul eden, kamu yararı söz konusu olduğunda eleştiri oklarının çok daha yumuşadığı demokratik yaklaşım (Ağaoğulları 1993) şeklinde üç ayrı kategoride sınıflandırılmaktadır.

Günümüzde siyasilerin seçim sırasında verdikleri sözleri tutmamaları, yaptıkları yolsuzluklar siyasi etik konusunun önemini ortaya koymuş, seçilmişlerin ve atanmışların yaptıkları yanlışlar, özel hayata yapılan müdahaleler ve bunların basındaki yankıları da medya etiğinin de çok önemli bir kavram olduğunu göstermiştir.

Demokrasilerde kurumların gereği gibi görevlerini yerine getirebilmesi, siyaset ve siyasilere olan güven, şeffaflık, sorumluluk, dokunulmazlıkların kürsü ile sı-

nırlı olması, yönetimde kamu yararının ön plana çıkarılması, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlık ilkelerine bağlıdır. Bir bakıma bu durumu “Temiz Siyaset - Temiz Toplum” olarak ifade edebiliriz.

Etik, güvenlik, sağlık, eğitim, ticaret, insan ilişkileri, medya ve siyaset dâhil olmak üzere yaşadığımız her alanda ortaya çıkan bir kavramdır. Dolayısıyla etik kurallar çerçevesinde ahlaklı davranmayı becerebilmek toplumu ayakta tutan temel özelliklerden biri olmaktadır. Ancak içinde bulunduğumuz dönem yaşanan ahlaki çöküntüler hâlen bu kavramın gereği gibi oturtulmadığının en önemli göstergesidir.

Yolsuzluk, ekonomik ve sosyal kalkınmayı engelleyen en önemli faktördür. Yolsuzluk, yatırımların gecikmesine ve daha pahalıya mal olmasına yol açar. Büyü-meyi önler, eşitsizliği artırır, toplumun huzurunu kaçıır, değer yargılarını bozar, siyasi istikrarı ortadan kaldırır. Yolsuzluk sonucu buna sebep olanlar zenginleşir-ken, kamu kaynakları heba edildiği için toplum fakirleşir, fakir daha fakir olacağı için de sefalet artar.

Ne yazık ki yolsuzluk her kademede ve her yerde âdeta kanımıza işlemiş bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Kökünü kazımak mümkün ol-masa da ağır cezai yaptırımlar ve sosyal baskı sa-yesinde büyük bir bölümünü engellemek mümkün olacaktır.

Son yıllarda Türkiye, yolsuzluk konusunda çok ön sıralarda yer almaktadır. Diğer taraftan Türk tarihindeki etik dışı davranışlar çok eskilere uzanmaktadır. Osmanlı Döneminde başta memur atamaları olmak üzere rüşvet çok yaygındır ve imparatorluğun batmasına yol açan en önemli etkenlerden birisidir. 16. yüzyıla kadar çok güçlü idari ve mali yapısı olan Osmanlı Devleti, bu tarihten sonra her iki yapının çökmesi ile rüşvetin yaygınlaştığı bir ülke hâline dönüşmüştür. Tanzimat Devrinde bir dizi önlem alınmaya çalışılmış-sa da başarılı olunamamıştır.

Osmanlıda ekonomik krizler, 900 ayar gümüşten 1,152 gram ağırlığında üretilen akçedeki gümüş miktarının azaltılması ile çözülmeye çalışılmış, Kanuni Döne-mine kadar yarı yarıya azalarak önce 0,64 grama, sonraki dönemlerde de 0,16 gra-ma kadar indirilmiştir. Bir diğer önlem de padişah değişikliğinde yeni para basıla-rak eski akçelerin beşte bir daha düşük bedel ödenip hazine tarafından geri alınması şeklinde uygulanmıştır. Sultan III. Murat Döneminde fetihlerin durması, toprak ve vergi gelirlerindeki azalma hazineyi zor duruma sokmuş, rüşvet yaygınlaşmış, gi-derek içinden çıkılmayacak bir duruma düşülmüş ve akçelerin beşte bir bedelle geri alınması da bu dönemde uygulanmıştır. Asker, olayın sorumlusu olarak gördüğü “Doğancı Mehmet Paşa’nın kellesini isteriz.” diye isyan etmiş, padişah “Âdetimiz

Yolsuzluk,
ekonomik ve
sosyal kalkınma-
yı engelleyen en
önemli faktördür.

değildir.” diyerek direndiyse de “Bize fesadı himaye eden padişah gerekmez, biz de onun yerine başkasını buluruz.” şeklinde feryatlar yükselince tarihimizde ilk kez, bir padişahın elinden vezirin kellesi alınmış, Doğancı Mehmet Paşa’nın kesik başı saraydan At Meydanı’na kadar top gibi ayakla vurulup yuvarlanarak götürülmüştür.

Cumhuriyet Dönemde 1946 yılına kadar her türlü yolsuzluğun üstüne gidilmiş ve hesap sorulmuştur. Çok partili döneme geçişle bürokrasinin siyasete alet olması sonucu tüm taşlar yerinden oynamış ve bozulma başlamıştır. Başbakanlar, bakanlar Yüce Divanda yargılanmış, bir çok bürokrat teftiş görmüş, hapse girmiş, malları müsadere edilmiş ama yine de gereken dersler alınamamıştır. Her nedense başbakanları yargılayan sistem, buna yol açan ortamı korumaya devam etmiş, şeffaflık ve denetimden yoksun bu durum mevcut iktidarların yolsuzluk dosyalarına yenilerinin eklenmesi için âdeta zemin hazırlamıştır.

Dünyanın her yerinde ve her dönemde yolsuzluğa rastlamak mümkündür. Çünkü insan faktörü giren her yerde benzer olaylar cereyan edebilir. Örneğin Amerika, 17 Haziran 1972’de 5 hırsızın, Washington DC’deki Watergate adlı binaya girerken yakalanması ile başlayan skandalla büyük yara almıştır. Bu bina Demokrat Partinin o dönemki merkezi olup, bu 5 kişinin de Nixon ve Cumhuriyetçi Parti ile bağlantılı olduğu ve binaya Demokratları dinlemek için mikrofonlar yerleştirdiği tespit edilince olay büyümüştür. Nixon, olayı araştırması için Adalet Bakanı Richardson’ı, Bakan da Özel Savcı Cox’u görevlendirmiş; Cox, Beyaz Saray’da Başkanın bütün konuşmalarının teybe alındığını öğrenerek bu bant kayıtlarının kendisine verilmesini isteyince Yüksek Mahkemeye başvurulmuş, ancak Nixon kayıtları teslim etmesine rağmen istifa etmek zorunda kalmıştır. Bu olay sonucu Amerikan Kongresi, siyasi etik konusunda bir kanun çıkararak milletvekilleri ve senatörlerin seçildikten sonra maaşları ve telif hakları dışında gelir sağlayıcı faaliyetlerde bulunmalarını yasaklayan mevcut mal varlıklarının takip ve değerlendirilmesinin de yatırımcı kuruluşlar aracılığı ile yapılması zorunluluğunu getirmiştir. Ayrıca belli aralıklarla mal beyanı verilmesi, pahalı hediyelerin hazineye devri gibi zorunluluklar konmuştur. Her ne kadar siyaset finansmanı ile ilgili bazı tartışmalar olsa da sistem, koyduğu kurallar ile bu konuyu da denetim altına almıştır.

Kasım 2001’de TESEV’in yaptırdığı “İş Dünyası Gözünde Türkiye’de Yolsuzluk Araştırması” sonuçlarına göre Türkiye’nin en önemli sorunlarından ilki % 29 ile enflasyon ve hayat pahalılığı olarak yorumlanırken, rüşvet ve yolsuzluk sorunu % 22 ile ikinci sıraya oturmuştur. Aynı araştırmada kurumlarda görülen rüşvet olayları açısından gümrük % 7.7, trafik polisleri % 6.6, tapu daireleri % 6.7, belediyeler % 6.5, diğer polisler % 5.7, Maliye ve vergi daireleri % 5.6, devlet hastaneleri % 4.9, mahkemeler % 4 şeklinde tespit edilmiştir. Yine aynı araştırmada iş dünyasının rüşvetle iş yaptırmasının sebebi olarak, firmanın yasalara göre hakkı olan bir hizmeti alırken karşılaştığı zorlukları bertaraf etmek için verdiği hediyeler ve işin gecikmesinden doğacak zarara mani olabilmek için sağladıkları çıkarlar şeklinde yorumlanmıştır.

Rüşvet ve yolsuzluğun taraflarından biri kamu ise, diğer tarafı da özel kişi ve kuruluşlardır. Özel sektörün, rüşvet ve yolsuzluklara ödedikleri kaynak nedeniyle proje maliyetleri de artmaktadır.

Dünya Bankasının tahminlerine göre, her yıl ticari işlemlerde 80 milyar dolar rüşvet ödenmektedir. Uluslararası Saydamlık Örgütünün 2009 yılı verilerine göre, her 5 özel sektör yöneticisinin 2'si, kamu kurumlarında iş yaparken kendilerinden rüşvet istendiğini belirtmiştir. Kural dışı ödemeler nedeniyle firmaların maliyetleri %10 dolayında artmaktadır. OECD'ye üye ülkelerin özel sektör yöneticileri arasında yapılan anketlerde yöneticilerin yarısı, kamu sektöründe kişisel veya ailevi yakınlıkları olan kişilerden dolayı kamu ihalelerini kazandıklarını belirtmişlerdir.

Bütün bunların sebepleri, henüz kamunun etik kavramından haberdar olmaması yani eğitim noksanlığından kaynaklanmaktadır. Kamu görevlisi rüşveti hak olarak görmekte, o işi bulana kadar ne zorluk yaşadığının ve yaptığı iş karşılığı devletten maaş aldığını unutmakta; vatandaş da işinin gecikmesinden doğacak zararlara mani olabilmek için âdeta gönüllü olarak rüşvet vermektedir.

Yolsuzluk kamu kaynaklarının kişisel çıkarlar uğruna heba edilmesidir. Bu, siyasal amaçla da olabilir, ferdî çıkarlar için de olabilir. Yani siyasi etik büyük ölçüde yolsuzlukla paralel gitmektedir. Önemli olan bunun boyutlarını minimumda tutmaktır.

Türkiye'de yolsuzluk 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Kanunu ile engellenmeye çalışılmıştır. Ayrıca Ceza Kanunu'nda anonim şirketlerde rüşvet suç kabul edilmiş, ihaleye fesat karıştırma işlemi ceza olarak Avrupa standartlarına ulaştırılmıştır.

Bütün bunlara rağmen Uluslararası Saydamlık Örgütünün 2004 yılı raporunda Türkiye 149 ülke arasında 77. sırada yer almaktadır. Türkiye'nin kendisine yakışmayan bu yeni, yolsuzlukların önlenmesine ilişkin sistemi düzeltmek adına herhangi bir çaba sarf edilmemesinden kaynaklanmaktadır.

Bir Çin atasözüne göre, yolsuzluk kötü kanunlar ve kötü insanlar nedeniyle ortaya çıkan bir olgudur. Kötü insanlardan kurtulmak adli ceza dışında, toplumsal cezai müeyyideleri ile yani eğitimle onların toplumdan dışlanması, bir bakıma temiz toplum yaratılması ile sağlanacaktır.

Yolsuzluğu engellemenin en önemli yolu, hükümet mensuplarının ve yakınlarının göreve geldikten sonra mal varlıklarındaki artışların bağımsız denetim kuruluşlarınca takip edilmesinin sağlanması ve hesap vermesinin kolaylaştırılması, sivil toplum kuruluşlarının daha etkin çalışmasının, düzgün, başarılı bir kamu yönetimi,

Yolsuzluk kamu kaynaklarının kişisel çıkarlar uğruna heba edilmesidir. Bu, siyasal amaçla da olabilir, ferdî çıkarlar için de olabilir.

rekabetçi ve güçlü özel sektör ve toplumda dürüstlük kavramının gereği gibi yerleşmesine bağlıdır. Yargıya olan güvenin yeniden kazanılması için yargıdaki yolsuzluklara karşı yargıçların verdikleri kararlardan, denetim mekanizmasındaki müfettişlerin de yazdıkları raporlarından sorumlu tutulmaları gerekmektedir. Yolsuzlukla mücadele güçlü ve nitelikli bir yönetim ve kaliteli toplumla, kuvvetli politik destek, şeffaflık, etkin yargı mekanizması, dirayetli sivil toplum kuruluşları, özel sektörün güçlenmesi ile mümkündür. Parlamento, hükümet, yargı ve siyasi partilerin de söz konusu olaylara aynı hassasiyetle eğilmeleri şarttır.

Diğer taraftan yönetim biçimi ne olursa olsun tüm siyasal aktörler, kendi görüşlerini halka mal etmek için basını kullanmış, günümüzde de iktidar ergini elde etmek için basın araç olarak kullanılma yerine kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

Basın ve siyaset arasındaki bu etkileşim, demokrasi açısından oldukça tehlikelidir. Bu nedenle basın organlarının ve siyasal aktörlerin, görev ve sorumluluklarının bilincinde ve tarafsız bir biçimde etik değerlere uyması zorunludur.

Sistemin, basın özgürlüğünü ve tekelleşmeyi önleyecek yasal düzenlemeleri oluşturması, basının da meslek deontolojisi çerçevesinde çıkar ilişkilerine girmeden, tarafsızlık ilkesi ile doğru haber üretmesi gerekmektedir.

Basının ilkeli ve tarafsız olması, sağlıklı bir kamuoyu oluşmasında en önemli etken olarak görülmektedir. Kaldı ki demokratik rejimlerde basın, yöneticilerle halk arasında köprü görevini de üstlendiğinden siyasetin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Bugün Türk siyasetinde yaşanan yozlaşma ahlaki amaç ve idealistlikten uzak, sadece maddi konularla uğraşan, manevi değerlerin, sosyal ve kültürel içeriklerin dışlandığı bir yönetim biçiminden kaynaklanmaktadır. Siyasi etiğin sağlanmadığı durumlarda demokrasi de gelişemez. Bu nedenlerle de etik kurallar hayatın her alanında çok önemli rol oynamaktadır.

Mevcut siyasi otoritenin konuya yaklaşımı, "Bölge Kalkınma Ajanslarının" kurulmasının ardından yapılacak kamu reformu ile yetkilerin merkezden mahallî idareler aktarılması yönündedir. Ancak bu durum, yukarıdaki şartlar sağlanmadığı sürece, yalnızca yolsuzluğun adres değiştirmesinden ibaret olacaktır. Siz, eğer bütün sektörlerde "iyi yönetim" biçimini geliştiremez iseniz yolsuzlukla mücadelede başarılı olamazsınız. Türkiye'de de yolsuzluklar kolayca ortaya konabilmekte, ancak cezai yaptırımları ya da bunlara mani olunması konusunda yeterince hassas davranılmamaktadır.

Siyasi etik, Siyasi Partiler Kanunu'nun verdiği haklarla eş zamanlı olarak başlar. Siyasi parti hazine yardımı alır. Bu paranın amacı siyasi faaliyetlerini gereği gibi yerine getirmesini sağlamak, özel sektörden yüksek meblağlarda yardım alınmasına ve yönetime geldiğinde kendisine yardım edenlere çıkar sağlamak zorunda kalmasına mani olmak için alınmış önlemlerden biridir. Ancak bu önlem maalesef yetersiz kalmıştır. Bu durum, siyasi etiğin birinci boyutu olarak tanımlanabilir.

Son zamanlarda hükümetler kamu kaynaklarını ülke için harcamak yerine oy satın almak için kullanılır olmuştur. Atamalarda liyakat kariyer aranmaksızın sadece futbol takımı tutar gibi ehil olmayan kişilerin karar verici noktalara getirilmesi siyasi etiğin ikinci boyutudur.

Siyasilerin ve yakınlarının nüfus kullanarak kendilerine çıkar sağlamaları, nereden, nasıl bulduklarını izah edemeyecekleri servet artışları, fabrika sahiplikleri, 16 yaşında iş adamlığına soyunan evlatlar, yakın zamana kadar evinde oturan bazı eşlerin birdenbire iş kadını olması, kuş gribi bahanesi ile pastörize yumurta imalatı, domuz gribi tehdidi ile binlerce liralık işe yaramayan aşı ithalatı, özelleştirme işlemlerindeki gizli ortaklıklar ya da bazı yabancılara sağlanan özel imtiyazlar siyasi etiğin üçüncü boyutudur.

Oy kaygısı nedeniyle önce fukara bir toplum yaratıp, sonra da bu topluma dağıttığı yiyecek paketi, buzdolabı, televizyon, kömür ya da parayı sandıkta oya tahvil etmek siyasi etiğin dördüncü boyutudur.

İnsanların inançlarını istismar ederek, cemaatlere çıkar sağlayıp, belli zümrelerin oyunu almaya çalışmak siyasi etiğin beşinci boyutudur.

Sadece kendi yandaşlarını, kendi sermayesini yaratmak, küçük esnafı ezmek, kamusal gücü kullanarak iş adamlarını haksız vergi cezaları ile sefalete sürüklemek, kendi medyasını yaratarak basın özgürlüğünü kısıtlamak, konuşan, düşünen Türkiye'yi susturmaya çalışmak siyasi etiğin altıncı boyutudur.

Siyasi otoritenin, ülke ve kamu menfaatlerini ön plana çıkaracak yasalar yerine kendi çıkarlarını koruyacak ya da önlerindeki engelleri kaldıracak yasa, Bakanlar Kurulu kararları, yönetmelik, tüzük ve tebliğler çıkarması siyasi etiğin yedinci boyutudur.

Verdikleri demeçler ve vaatler ile halkı kandırıp, hiçbirini yerine getirmemeleri, siyasi etiğin sekizinci boyutudur.

Dokunulmazlıkların sadece kürsü dokunulmazlığı ile sınırlandırılarak kaldırılmasına karşı gösterilen direnç siyasi otoritenin taşıdığı korkunun dolayısı ile siyasi etiğin dokuzuncu boyutudur.

Siyasi etik öncelikle seçilmiş bireylerden başlar, tek tek bireyler kendi yaşantıları yanı sıra mensubu oldukları siyasi parti ve eğer bu parti hükümet olmuşsa da mensubu olduğu hükümetten sorumludur. Kurumlar da etik anlamda bu bireylerin davranışları oranında yara alırlar ya da yücelirler. Dolayısıyla her aşamada hesap verilebilirlik ve şeffaflık kavramının işletilmemesi siyasi etiğin onuncu boyutudur.

Oy kaygısı nedeniyle önce fukara bir toplum yaratıp, sonra da bu topluma dağıttığı yiyecek paketi, buzdolabı, televizyon, kömür ya da parayı sandıkta oya tahvil etmek siyasi etiğin dördüncü boyutudur.

Siyasi etik kavramında liderlik çok önemlidir. Çünkü siyasi oluşumlar öncelikle liderleri ile değerlendirilmektedir.

Yasalarla yapılması gereken, karar merciinde bulunan seçilmiş ya da atanmışların bağımsız denetim kuruluşlarınca takibi, caydırıcı ağır cezalar, yolsuzlukla edinilen malların müsaderesi şeklinde olmalıdır.

Yolsuzlukların takibi, etkin makamlara gelen kişilerin mal bildirimini ile başlamakta ve telefon görüşmeleri, kendilerinin ve 3. derece akrabalarına kadar yapılan kredi kart harcamaları, banka hesapları, yaptıkları havaleler ve gelirlerinin buna müsait olup olmadığının araştırılması ile olacaktır.

Yabancı ülkelerin çoğunda yolsuzlukla mücadele komisyonları kurulmuştur. Bizde de kanunlar ve taraf olduğumuz sözleşmeler bu konuda Avrupa standartlarına ulaşmışsa da uygulamada uzman kadrolara şiddetle ihtiyaç bulunmaktadır.

Yabancı ülkelerin çoğunda yolsuzlukla mücadele komisyonları kurulmuştur. Bizde de kanunlar ve taraf olduğumuz sözleşmeler bu konuda Avrupa standartlarına ulaşmışsa da uygulamada uzman kadrolara şiddetle ihtiyaç bulunmaktadır.

Kamudaki etik dışı faaliyetler vatandaşın devlete güvenini sarsmıştır. Bu durum hizmetin kalitesini ve verimliliğini düşürmekte, saygınlık ortadan kalkmakta kaynak dağılımı bozulmaktadır. Kamudaki rüşvet yolsuzluk olayları yabancı yatırımcılar üzerinde de caydırıcı rol oynamaktadır.

Aslında "Türk Kamu Yönetiminde Etik Konusundaki Yasal Altyapı" ile ilgili olarak:

Anayasa'nın 10, 129 ve 137. maddeleri,
2443 sayılı Devlet Denetleme Kurulu Kurulması Hakkında Kanun,
832 sayılı Sayıştay Kanunu,
657 sayılı Devlet Memurları Kanunu,
5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu,

5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Hakkındaki Kanun ve ilgili Yönetmelik,

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu,

2531 sayılı Kamu Görevlerinden Ayrılanların Yapamayacakları İşlere Dair kanun,

3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu,

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu,

01.02.2000 4518 sayılı Kanun'la onaylanan OECD Uluslararası Ticari İşlemlerde Yabancı Kamu Görevlilerine Verilen Rüşvetin Önlenmesi Sözleşmesi,

24.03.2001 yolsuzlukla mücadele konusunda öncelikli hedeflerin yer aldığı AB Türkiye Ulusal Programı,

17.03.2003 4852 sayılı Kanun'la onaylanan Yolsuzluğa Karşı Özel Hukuk Avrupa Konseyi Sözleşmesi,

10.12.2003 yolsuzluğa karşı imzalanan Birleşmiş Milletler Sözleşmesi,

14.01.2004 5065 sayılı Kanun'la onaylanan Yolsuzluğa Dair Ceza Hukuku Avrupa Birliği Sözleşmesi gibi görsel bazı adımlar atılmışsa da oldukça yetersiz kalmaktadır.

Etik dışı faaliyetler, etik kültürünün ve hukuk devleti ilkesinin yeterince yerleşmiş olmamasından, siyasilerin baskısından, takdir yetkisinin keyfî kullanılmasından, kamu görevlerinde norm kadro uygulaması olmadığı için yetkili görevlere getirilen insanların liyakatlerinin yeterli olmamasından, idari usul eksikliği ve yönetimde şeffaflıktan yoksun olunmasından, denetim yetersizliği, ekonomik nedenler, eğitim noksanlığı, medyanın ve sivil toplum kuruluşlarının yeterince aktif olmamasından kaynaklanmaktadır.

2004 yılında kurulan Kamu Görevlileri Etik Kurulunun temel amacı, etik değerlere dayalı bir konsept geliştirmek, devletin toplum nazarındaki etik görünümünün geliştirilmesine ve dolayısıyla toplumun devlete olan güvenini artırmaya katkı sağlamaktır. Ancak üniversiteler ve Türk Silahlı Kuvvetleri ile yasama ve yargı mensupları 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kanunu kapsamında değildir. Dolayısıyla söz konusu Kanun, Anayasa'nın eşitlik ilkelerine de uymamaktadır ve yaptırım konusunda da son derece etkisiz bırakılmıştır.

Yine de Kurulun etik ilkeler anlamında temel hedefleri, görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci, halka hizmet bilinci, hizmet standartlarına uyma, amaç ve misyona bağlılık, dürüstlük ve tarafsızlık, saygınlık ve güven, nezaket ve saygı, yetkili makamlara bildirim, çıkar çatışmasından kaçınma, görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması, hediye alma ve menfaat sağlama yasağı, kamu malları ve kaynaklarının kullanımı, savurganlıktan kaçınma, gerçek dışı beyan, bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık, yöneticilerin hesap verme sorumluluğu, eski kamu görevlileriyle ilişkiler, mal bildiriminde bulunma şeklinde özetlenebilir.

Yolsuzluğun önlenmesi de iyi bir yönetimle mümkün olacaktır. Yönetişim, vatandaşların, ülke ve yönetimin ortak çıkarlarını savunan, hak ve sorumlulukların bir arada yer aldığı bir kavramdır. Ulusal iyi bir yönetim, idarenin, sivil toplum kuruluşları ve siyasi otoritenin birlikte karar aldığı, uygulamaların birlikte takip edildiği ve denetime açık bir sistemdir. Katılımcılık, saydamlık, etkinlik, hukukun üstünlüğü, eşitlik, hesap verilebilirlik bu sistemin en önemli argümanlarıdır. Bu sisteme en fazla ihtiyaç duyulan alan yerel yönetimlerdir. Sayıları 81 il dâhil olmak üzere 3309 civarındaki yerel yönetimlerde iyi bir yönetim sağlanması Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik şartına uyulması ile sağlanabilecektir. Ancak merkezî yönetimin yerel yönetim üstündeki baskıcı tavrı, kaynak yetersizliği, teşkilatlanma ve personel kalitesindeki noksanlıklar, yeterince saydamlık olmaması işleri güçleştirmektedir. Her ne kadar bölgesel kalkınma ajansları kurulmuşsa da daha bu ajansların işlevleri konusunda yorum yapılacak kadar hizmet üretilmemiştir.

“Sosyal devlet” olma ilkesi çok önemlidir. Ancak, iktidar olanaklarının ve kamu kaynaklarının oya dönüşmesi için seçim zamanlarında bazı kişilere bu kaynakların dağıtılması hiçbir siyasi etik kuralı ile bağdaştırılmaz. Seçim propagandası sırasında vatandaşa iş, aş sözü vererek, olmadık hayallerle kandırıp sonra bunları yerine getirmemek, etik siyasete sokulamaz. Seçilmişlerin kendilerine ve bazı iş adamlarına sağladıkları menfaatler etik ilkelerle asla bağdaşmaz. Siyasetin finansmanının kimlerden ve hangi çıkarlar karşılığında sağlandığı ve ne için nasıl harcandığı da çok önemlidir. Milletvekili transferleri de siyasi etikle bağdaşmayan unsurlardır ve ülkemizde sıkça rastlanan sorunlardan birisidir. Bunun temel nedeni partilerin aday seçerken yaptıkları yanlışlardan kaynaklanırken, ayrıca sistemin de bunu kolaylaştırıcı yapısına dayanmaktadır. Her ne kadar siyasi partilere verilecek yardımlar aldıkları oy oranları ile sınırlandırılmışsa da bu karar transferler üzerinde çok da caydırıcı olmamıştır. Kayırmacılık ve nüfus istismarı yolsuzluğun temel nedenlerindedir.

Yolsuzlukla Mücadele Kanunu çıkarılmalı ve yolsuzlukla edinilen mal ve paranın takibi kolaylaştırılmalı ve tespiti hâlinde de el konularak aklanmasının önlenmesi gerekmektedir.

Yerel yönetimlerin ihale yolsuzlukları, kamu kaynaklarının israfı, istihdamda tarafsızlık ilkesi yerine yandaşların seçimi siyasi etik kurallarına aykırı bir davranıştır.

Bütün bu istismarlar, yolsuzluklar, etik dışı davranışların en aza indirilmesi ancak aşağıdaki kararların uygulanması ile mümkün olabilecektir:

Yolsuzluk ve rüşvet suçları yasama dokunulmazlığı dışında bırakılmalıdır. Başbakan ve bakanların cezai sorumluluğu yargı yolu ile belirlenebilmelidir.

Birçok ülkede olduğu gibi Yolsuzlukla Mücadele Daimi Komisyonu kurulmalıdır.

Ombudsmanlık müessesesinin anayasal bağımsızlık ilkesi çerçevesinde çalışması sağlanmalıdır.

TBMM İç Tüzüğü’nde yapılacak bir değişiklik ile ticari sır kavramı kaldırılarak her konunun in-

celenme imkânı sağlanmalıdır.

Siyaset finansmanının yasal yollardan takibine imkân sağlayacak düzenleme yapılmalıdır.

Seçilmişlerin seçildikten sonra yapmaması gereken ticari faaliyetler belirlenmeli ve üçüncü derece akrabasına kadar kişilerin ayrıcalıklı işler yapıp yapmadıkları takibe alınmalıdır.

Yolsuzluk suçlarının kesinlikle af kapsamına alınamayacağına dair Anayasa’ya hüküm konulmalıdır.

Yolsuzlukla Mücadele Kanunu çıkarılmalı ve yolsuzlukla edinilen mal ve paranın takibi kolaylaştırılmalı ve tespiti hâlinde de el konularak aklanmasının önlenmesi gerekmektedir.

Vakıf, dernek, limitet şirket hesaplarının kolay ulaşılabilir hâle getirilerek

denetimlerinin sıklaştırılması şarttır.

Gerektiğinde banka sırlarının belli denetim kuruluşlarına açık olması, İnternetten yapılan işlemlerin servis sağlayıcılar tarafından yetkililere bildirilme mecburiyeti getirilmesi, vatandaşlık numarası taşıyan manyetik kimlik kartlarına geçilerek, e-devlet projesi olanakları da kullanılarak döviz, altın vs. alım satımı dâhil her türlü işlemin bu kimlik kartı aracılığı ile yapılmasını sağlayarak denetim ve takibin kolaylaştırılması işin tekniği açısından şart olmuştur.

Kamu ihalelerinde rekabet ve saydamlık sağlanmalı, gümrükler ciddi anlamda denetim altına alınmalı, kamu personeline takdir yetkisi sınırlandırılmalıdır.

Medya-siyaset ve ticaret ilişkileri çok iyi araştırılmalı, kara para aklama suçu kapsamı genişletilmelidir.

Yolsuzluklarla ilgili olarak zaman aşımı kavramı kaldırılmalı ve insanları buna sığınarak yüksek meblağlarda çıkar sağlayıp söz konusu süreleri yurt dışında tatil yaparak geçirip sonra da elini kolunu sallayarak ülkeye dönmesi engellenmelidir.

Ülke kaynakları kullanılarak illegal yollardan elde edilmiş paraların yurt dışına transferini önleyecek hükümler getirilmelidir.

Servetten ve servet artışından yola çıkılarak "Nereden Buldun Yasası"na süratli bir şekilde işlerlik kazandırılması caydırıcılık açısından çok önemlidir.

Yolsuzluk; toplumu yok eden, ekonomik ve sosyal kalkınmayı engelleyen, yatırımların gecikmesine sebep olan eşitsizliği arttıran, kamu idaresinin etkinliğini azaltan, toplumsal huzursuzluğa yol açan, belli bir azınlığın serveti artarken kalanların sefalete sürükleyen en önemli etkidir.

Toplumların ortak kültürlerini oluşturan örf, anane, âdet, dinî yasakların yerini popülizm almıştır. Emellere ulaşmak için her şeyin mubah olduğu bir zihniyet iyi ve kötüyü ayırt etmekten yoksundur.

Türkiye'de siyaset kirlenmiştir. Eğer siyasi kurumlarda etik dışı davranışlardan söz ediyorsak bunlardan kurtulmanın en önemli yolu toplumsal duyarlılığın artması ve toplumun saygı duyacağı politikacıların oluşmasından geçer. Görüldüğü gibi her iki konu arasında da çok sıkı bir sebep sonuç ilişkisi vardır. Toplumsal duyarlılığın artması kişilerin hem hesap vermesi hem de hesap sorması ile güçlenecek bir olgudur. Günümüz Türkiye'sinde siyasiler hesap vermekten kaçınmaktadır. Hesap sorarken de sadece kendinden olmayanlara hesap sorma durumuna gelmiştir.

Sonuç olarak sorunların bertaraf edilebilmesi için, yasaların herkes için eşit uy-

Toplumların ortak kültürlerini oluşturan örf, anane, âdet, dinî yasakların yerini popülizm almıştır. Emellere ulaşmak için her şeyin mubah olduğu bir zihniyet iyi ve kötüyü ayırt etmekten yoksundur.

gulanması, yolsuzlukların mutlaka cezalandırılması, hukukun üstünlüğü ve eşitliği şarttır. Vatandaşın sivil toplum örgütleri aracılığı ile yönetime ve alınacak kararlara katılması gerekmektedir. Her aşamada tüm faaliyetlerde saydamlık ve düzgün bilgi akışı sağlanmalıdır. Kişilerin her türlü makul talep ve ihtiyaçları zamanında ve düzgün bir şekilde karşılanmalıdır. Yetkili makamların aynı değerlerde sorumlulukları olmalı ve her aşamada hesap verebilmelidir. Devletin ekonomik faaliyetlerde rolü azalmalıdır.

Ulu önder Atatürk'ün de dediğı üzere "Bir millet, zenginliğıyle değil, ahlak değeriyle ölçülür." ilkesinden hareketle gerek kamuda ve gerekse özel sektörde, çalışma disiplinimizi, yaşam kalitemizi etik değerler yönünden güçlendirmek zorundayız.

KAYNAKÇA

Oktay, Cemil (2003), *Siyaset Bilimi İncelemeleri*, İstanbul: Alfa Yayınları.

Ağaoğulları, Mehmet Ali (1993), "Siyasal Ahlak ve Devlet", drl. T. Alkan *Siyasal Ahlak ve Siyasal Ahlaksızlık*, Ankara: Bilgi Yayınevi, s. 283-296.

Yüksel, Cüneyt (2005), *Devlette Etikten Etik Devlete: Kamu Yönetiminde Etik*, İstanbul: TÜSİAD Yayınları.

ODTÜ, Felsefe Bölümü (Ekim 2006), *II Ulusal Uygulamalı Etik Kongresi Bildiri Özetleri*.

Tarhan, R.Bülent TEPAV, (Aralık 2006), *Yolsuzlukla Mücadele*, Ankara: Matsa Basımevi.

TEPAV (Temmuz 2005), *Yolsuzlukla Mücadele Konferansı*, Ankara: Matsa Basımevi.

TUSİAD (Aralık 2002), *Kamu Reformu Araştırması*, İstanbul: Le bip Yalkın Yayınları ve Basım İşleri Kamu Görevlileri Etik Kurulunun Yayınları.